

Аналітична записка

з питань порівняльного законодавства щодо проведення оцінки впливу на довкілля окремих проектів у лісовій галузі в державах-членах ЄС*

Анотація. Проведено порівняльний аналіз й узагальнення законодавства щодо регулювання порядку проведення оцінки впливу на довкілля окремих проектів у лісовій галузі в державах-членах Європейського Союзу (далі – ЄС).

Проаналізовано законодавство Австрії, Естонії, Італії, Іспанії, Франції, Німеччини, Фінляндії та Швеції.

Вступ. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті¹ (далі – Конвенція) та Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції² передбачають вжиття всіх належних і ефективних заходів по запобіганню значному шкідливому транскордонному впливу як результату запланованої діяльності, а також його зменшення та контроль за ним. Відповідні заходи включають:

– установа процедури оцінки впливу на довкілля (далі – ОВД) стосовно запланованих видів діяльності, перелічених у Додатку I до Конвенції, які можуть чинити значний шкідливий транскордонний вплив;

– проведення стратегічної екологічної оцінки для планів і програм, визначених Протоколом, які, вірогідно, можуть викликати суттєві екологічні наслідки, зокрема пов'язані зі здоров'ям населення.

Стратегічна екологічна оцінка проводиться стосовно планів і програм, які готуються для сільського господарства, лісового господарства, рибальства, енергетики, промисловості, зокрема гірничодобувної, транспорту, регіонального розвитку, утилізації відходів, водного господарства, зв'язку, туризму, планування розвитку міських та сільських районів або землекористування. Крім того, стратегічна екологічна оцінка передбачена для планів і програм про майбутній розвиток проектів, зокрема вирубаня лісу на великих площах, та інших проектів, для яких національним законодавством передбачена ОВД, у тому числі: початкове заліснення та знеліснення з метою переходу до інших видів землекористування.

Вирубка лісів на великих площах віднесена Конвенцією до переліку видів діяльності, щодо яких встановлено обов'язкові процедури ОВД.

Згідно зі статтею 191 Консолідованої версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу³ політика Союзу ґрунтується на принципах перестороги, необхідності вживання запобіжних заходів, виправлення екологічної шкоди, насамперед у її виток, та на принципі «забруднювач має платити».

¹ Про ратифікацію Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, Закон України від 19 березня 1999 року № 534-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272#Text (дата звернення: 21.09.2023)

² Про ратифікацію Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. Закон України від 1 липня 2015 року № 562-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-19#n2> (дата звернення: 21.09.2023)

³ Consolidated version of the Treaties. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (дата звернення: 21.09.2023)

В екологічній політиці ЄС запроваджено широкий спектр інструментів, серед яких поєднання обов'язкових і дискреційних процедур для проведення ОВД.

Держави-члени повинні оцінювати ймовірний значний вплив на довкілля певних великих інфраструктурних проєктів, державних планів і програм, а також окремих державних і приватних проєктів. При цьому участь громадськості у процесі прийняття рішень є ключовим аспектом.

Стратегічній оцінці впливу на довкілля підлягають всі плани і програми, які готуються завчасно (у тому числі, у секторі лісового господарства) та на які поширюються вимоги Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку наслідків окремих планів і програм для довкілля⁴.

Крім того, відповідно до Директиви 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 року про оцінювання впливу деяких публічних і приватних проєктів на довкілля⁵ (далі – Директива) перед наданням дозволу на розробку проєктів, визначених у Додатку 1 Директиви, необхідним є проведення ОВД. Це, насамперед, стосується проєктів будівництва:

- атомних електростанцій;
- залізниць далекого прямування;
- автострад;
- швидкісних доріг;
- установок для утилізації небезпечних відходів;
- греблі окремих потужностей.

Для інших проєктів, визначених Додатком II до Директиви, у тому числі проєктів початкового заліснення та вирубки лісів із метою переведення землі до іншого типу землекористування, держави-члени ЄС вирішують, чи проводитиметься ОВД у кожному конкретному випадку.

Таким чином, акти міжнародного права та права ЄС, визначаючи необхідність оцінки певних проєктів у лісовій галузі з погляду їх впливу на довкілля, не виключають потребу приділяти окрему увагу екологічним факторам на ранньому етапі прийняття обґрунтованих рішень щодо кожного запланованого проєкту (тобто до його затвердження) і зобов'язують держави самостійно попередньо оцінювати вірогідність проєктів, що викликають суттєві екологічні наслідки, зокрема пов'язані зі здоров'ям населення і такі, що можуть мати значний шкідливий транскордонний вплив тощо.

Оскільки рішення про проведення ОВД щодо окремих проєктів у лісовій галузі віднесено згідно з актами права ЄС до національних дискреційних повноважень, вбачається доцільним проведення порівняльного аналізу та узагальнення законодавства щодо правового регулювання проведення ОВД окремих проєктів у лісовій галузі в державах-членах ЄС.

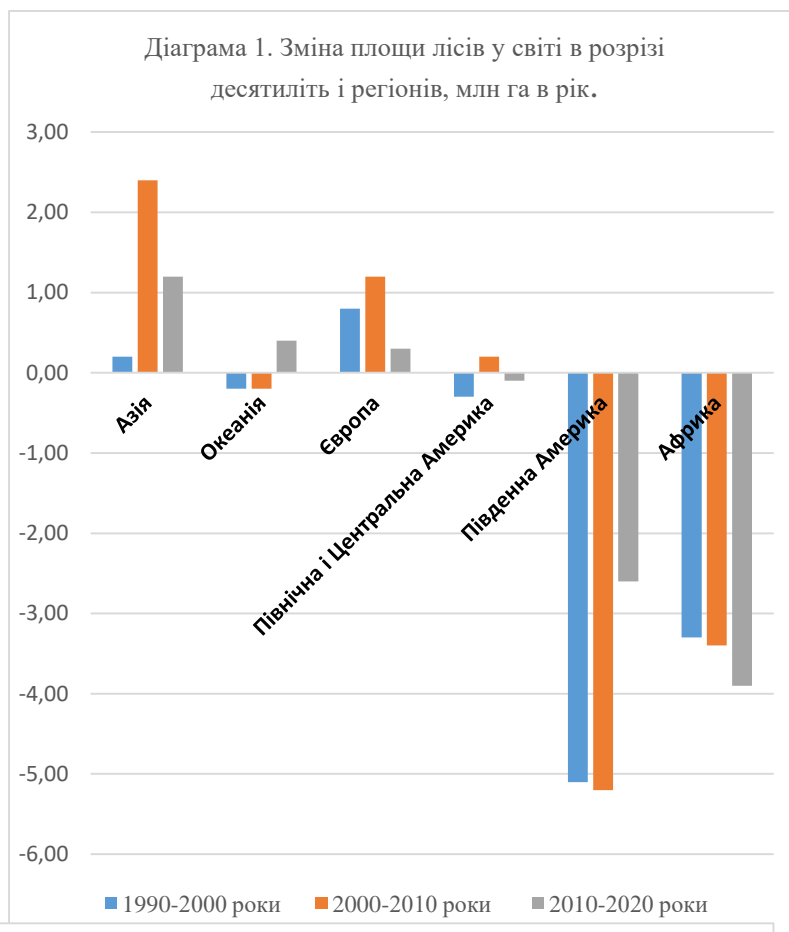
⁴ Directive 2001/42/ EU of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0042> (дата звернення: 12.09.2023)

⁵ Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:02011L0092-20140515> (дата звернення: 12.09.2023)

Основна частина. Перш ніж досліджувати національну політику окремих держав-членів ЄС, варто навести загальні дані Глобальної оцінки лісових ресурсів станом на 2020 рік, проведеної Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН⁶.

Загальна площа лісів у світі становить 4,06 млрд га, що складає 31 % загальної площі суші. Більше половини (54 %) світових лісів знаходяться лише в п'яти державах світу – Бразилії, Канаді, США, Китаї та РФ.

Площа лісів у світі зменшується, але темпи їх втрати сповільнилися. Рівень чистої втрати лісів суттєво знизився протягом періоду 1990–2020 років через скорочення вирубки лісів у деяких державах, а також збільшення площі лісів в інших державах завдяки лісонасадженню та природному розширенню лісів (Діаграма 1).

Найбільша частка плантаційних лісів знаходиться в Південній Америці, де цей тип лісу становить 99 % від загальної площі посадкових лісів і 2 % від загальної площі лісів. Найнижча частка плантаційних лісів – в Європі, де вони становлять 6 % лісопосадок і 0,4 % загальної площі лісів.

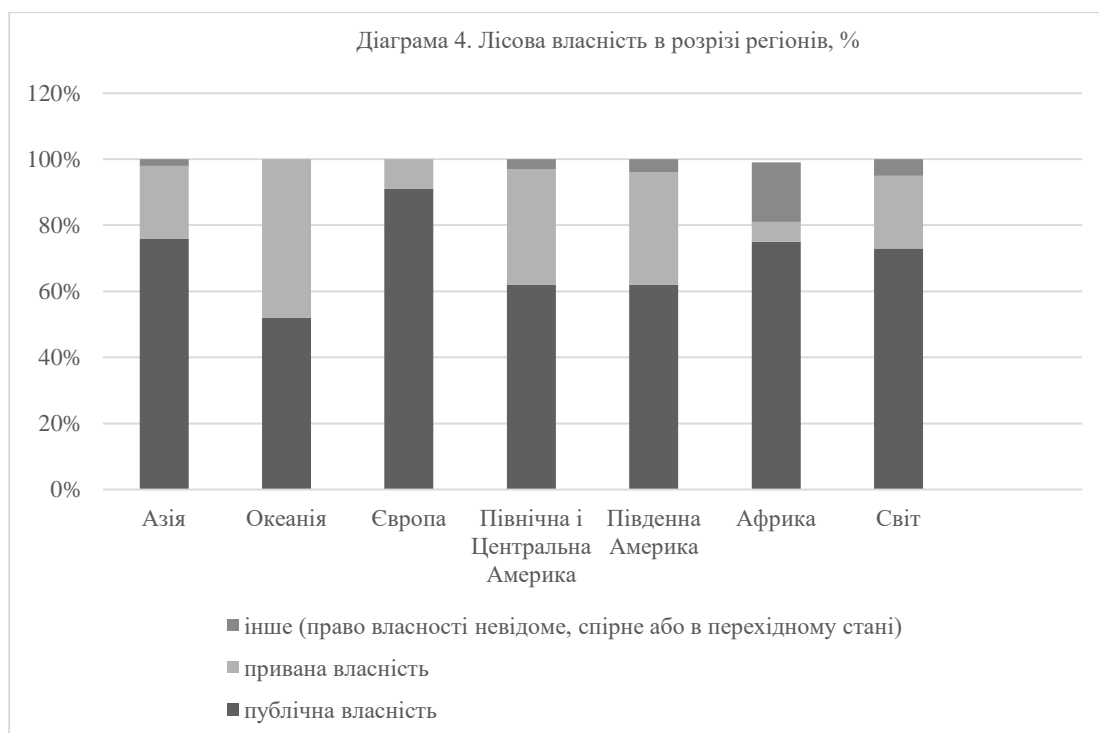
⁶ The Food and Agriculture Organization of the United Nations. Global Forest Resources Assessment 2020. URL: <https://www.fao.org/documents/card/en/c/ca8753en> (дата звернення: 21.09.2023)

Понад 700 млн га лісів знаходяться на законодавчо встановлених природоохоронних територіях (Діаграма 2). Понад 2 млрд га лісів мають затверджені довгострокові плани господарювання (Діаграма 3).

Світові ліси здебільшого (73 %) знаходяться в державній власності, але частка лісів у приватній власності зросла з 1990 року (Діаграма 4).

Ліс розглядається важливою частиною загальної соціальної концепції, в якій зниження споживання енергії та використання інших екологічно чистих технологій можуть допомогти досягти цілей Паризької кліматичної угоди до 2050 року.

У цьому контексті варто звернути увагу, що серед Цілей сталого розвитку⁷, ухвалених на Саміті ООН зі сталого розвитку, завдання до Цілі 15 «Захист та відновлення екосистем суші» спрямовані на збереження і відновлення використання наземних екосистем, таких як ліси, водно-болотні угіддя, посушливі землі та гори, зупинення знеліснення, скорочення втрат природних середовищ існування і біорізноманіття. Серед завдань зазначено, зокрема: забезпечення збереження, відновлення та сталого використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем; сприяння сталому управлінню лісами тощо.

Лісова політика ЄС до 2030 року⁸ базується на Європейській зеленій угоді та Стратегії біорізноманіття ЄС до 2030 року та визнає центральну і багатофункціональну роль лісів у житті людини, а також внесок лісівників і всього лісового ланцюжка в досягнення до 2050 року сталої та кліматично нейтральної економіки, одночасно гарантуючи, що всі екосистеми відновлені, стійкі та належним чином захищені. Стратегія визначає бачення та конкретні дії для посилення захисту лісів, їх відновлення та стійкості, які забезпечать існування зростаючих, здорових, різноманітних лісів в ЄС і гарантують значний внесок в амбіції ЄС щодо клімату та біорізноманіття, стали лісову біоекономіку. Стратегія супроводжується Робочим документом⁹ щодо обіцянки висадити 3 млрд дерев до 2030 року.

Варто зазначити, що 31 травня 2023 року ухвалено Регламент (ЄС) 2023/1115 Європейського Парламенту та Ради про розміщення на ринку Союзу та експорт із Союзу певних товарів і продуктів, пов'язаних зі знищенням і деградацією лісів, та скасування Регламенту (ЄС) 995/2010¹⁰ (далі – Регламент ЄС про вирубку лісів) з метою мінімізації внеску Союзу у знеліснення та деградацію лісів у всьому світі, і таким чином сприяння скороченню глобального знищення лісів та зменшення внеску Союзу у викиди парникових газів і глобальну втрату біорізноманіття.

Регламент ЄС про вирубку лісів забороняє розміщення на ринку ЄС або експорт певних товарів і продуктів, якщо:

вони вирощені, зібрані, отримані на ділянках землі, яка зазнала вирубки, або були виготовлені із використанням деревини, заготовленої з лісу, що спричинило його деградацію;

порушено національне законодавство держави-виробника;

невиконані зобов'язання операторів і трейдерів, які розміщують деревину й вироби з деревини на ринку ЄС, щодо належної обачності, щоб мінімізувати ризик імпорту незаконно вирубанної деревини.

⁷ Goals to transform our World. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/goals/> (дата звернення: 25.09.2023)

⁸ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions New EU Forest Strategy for 2030. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0572> (дата звернення: 25.09.2023)

⁹ Commission Staff Working Document The 3 Billion Tree Planting Pledge For 2030 Accompanying the document communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions New EU Forest Strategy for 2030. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021SC0651&qid=1672917506492> (дата звернення: 25.09.2023)

¹⁰ Regulation (EU) 2023/1115 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on the making available on the Union market and the export from the Union of certain commodities and products associated with deforestation and forest degradation and repealing Regulation (EU) No 995/2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R1115&qid=1687814126397> (дата звернення: 25.09.2023)

Регламент ЄС про вирубку лісів набув чинності 29 червня 2023 року. Після цього розпочався 18-місячний перехідний період, який триватиме до 29 грудня 2024 року. Після його закінчення розміщення продукції (деревини та виробів із деревини) на ринку заборонятиме вирубку лісів, якщо вона потягне за собою погіршення стану лісів.

Національні підходи держав-членів ЄС у питаннях обов'язковості ОВД у лісовій галузі слід розглядати в контексті аналізу правового регулювання лісової галузі в цілому та основних показників, наведених у додатку за даними платформи Європейської економічної комісії ООН (UNECE)¹¹.

Австрія. За даними Лісового звіту Австрії 2023 року¹², за останні десять років площа лісу щодня збільшувалася на шість гектарів. Близько 16 % лісової площі займають ліси, призначенням яких є збереження біорізноманіття. Крім того, 31 % лісової площі Австрії відноситься до природоохоронних територій відповідно до міжнародних та європейських правил.

Варто також відмітити, що приватна частка лісів в Австрії становить 81 % від загальної кількості. Цю територію ділять між собою близько 137 000 власників, причому чверть лісової площі в Австрії належить жінкам. Австрія на другому місці після Португалії за часткою лісів в ЄС, що знаходяться у приватній власності.

Концепція сталого управління лісами Австрії має давні традиції і визначена Законом про лісове господарство 1975 року¹³ (далі – Закон про ліси Австрії), згідно з яким ліс із його впливом на місце проживання людей, тварин і рослин є важливою основою для екологічного, економічного та соціального розвитку Австрії. Стале управління лісами, догляд і захист визнається основою для забезпечення його багатофункціонального ефекту з погляду використання, захисту, добробуту та відпочинку. Стале управління лісами, у розумінні Закону про ліси Австрії, означає догляд і використання лісів таким чином і тією мірою, щоб їх біологічне різноманіття, продуктивність, здатність до відновлення, життєздатність і потенціал постійно зберігалися на місцевому, національному та глобальному рівнях, не завдаючи шкоди іншим екосистемам. Ліси визначаються Законом як базові ділянки, вкриті деревними рослинами певних видів за умови, що рослинність охоплює площу не менше 1000 м² і середньої ширини 10 м.

Будь-яке знищення лісів заборонено. Поділ земель, які хоча б частково мають вид лісокористування, забороняється, якщо при цьому поділі утворюється земля, на якій площа лісів менша за мінімально необхідну для збереження лісів та відповідного лісовпорядкування. За загальним принципом сталого управління лісами, не дозволяється вилучати з лісу більше деревини, ніж виросте.

Закон про ліси Австрії забороняє використання лісових ґрунтів для інших цілей, окрім культивування (вирубки) лісу. Вирубка підлягає схваленню

¹¹ UNECE. INForest. Your data and knowledge platform for forests in the UNECE region. Forest area annual net change rate in the UNECE region. URL: <https://forest-data.unece.org/Indicators/2> (дата звернення: 21.09.2023)

¹² Bundesministerium Land- und Forstwirtschaft, Regionen und Wasserwirtschaft. Österreichischer Waldbericht 2023. URL: <https://info.bml.gv.at/themen/wald/wald-in-oesterreich/oesterreichischer-waldbericht-2023.html> (дата звернення: 21.09.2023)

¹³ Gesamte Rechtsvorschrift für Forstgesetz 1975. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010371> (дата звернення: 21.09.2023)

компетентними органами. Орган влади може схвалити суцільну вирубку в разі відсутності суспільного інтересу до збереження лісів. Якщо існує особливий суспільний інтерес у збереженні лісів, орган влади може дозволити вирубку, якщо суспільний інтерес щодо іншого використання території, яка вимагається для вирубки, переважає суспільний інтерес у збереженні цієї території як лісу. Для розчищення площі, що не перевищує 1000 м², допускається спеціальна реєстраційна процедура вирубки.

Особливі вимоги передбачені для утримання охоронних лісів (ліси, які захищають людей, населені пункти або об'єкти або оброблюваний ґрунт, зокрема від природних небезпек або згубного впливу на довкілля, і які потребують спеціального поводження для досягнення і забезпечення їх захисного ефекту). Майже кожен четвертий австрієць відчуває ефект захисної дії австрійського охоронного лісу. Власник такого лісу повинен поводитися з ним таким чином, щоб гарантувалося збереження максимально стійкої рослинності відповідної місцевості з міцною внутрішньою структурою та своєчасним відновленням. Власник зобов'язаний відновлювати розчищені території та вживати заходів із охорони лісу власним коштом. Водночас такі заходи можуть бути компенсовані державою. Якщо для захисту охоронюваного лісу необхідні заходи з відновлення, губернатор землі (адміністративно-територіальної одиниці) повинен розробити спеціальний план розвитку лісу для відповідної охоронюваної лісової території або адаптувати існуючий план шляхом розробки спеціального проекту.

Законом про ліси Австрії передбачено обставини, за яких компетентними органами можуть бути накладені обмеження ведення лісового господарства (лісової заборони).

Закон про оцінку впливу на довкілля¹⁴, який набув чинності в 1994 році, визначає проекти, реалізація яких, ймовірно, матиме значний вплив на довкілля, і які підлягають систематичному перегляду та ОВД перед затвердженням.

Більшість із цих проектів (89 типів проектів¹⁵) класифікуються як такі, що підлягають ОВД лише тоді, коли вони обумовлюються граничним значенням або конкретним критерієм (наприклад, виробнича потужність, землекористування), а іноді також характеристиками місця розташування (якщо проект реалізується, наприклад, у природоохоронній або водоохоронній зоні тощо).

Загалом проекти в галузі лісового господарства зазвичай віднесені до таких, що підлягають ОВД за спрощеною процедурою або повинні підлягати індивідуальній оцінці. Основні відмінності полягають у тому, що при спрощеній процедурі не вимагається звіт про вплив на довкілля, а лише зведена ОВД, і контрольна перевірка не передбачена.

За спрощеною процедурою ОВД підлягають проекти щодо:
зміни призначення використання пустирів або напівприродних територій для сільськогосподарського використання площею не менше 70 га;
вирубки деревини на площі не менше 20 га;

¹⁴ Gesamte Rechtsvorschrift für Umweltverträglichkeitsprüfungsgesetz 2000. URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010767> (дата звернення: 21.09.2023)

¹⁵ Unternehmensservice Portal. Umweltverträglichkeitsprüfung. URL: <https://www.usp.gv.at/umweltverkehr/umweltvertraeglichkeitspruefung.html> (дата звернення: 21.09.2023)

розширення вирубки лісів, якщо загальна площа територій, на яких завершився термін дії дозволу на вирубку за останні десять років, і наявний запит на розширення становить щонайменше 20 га, а додаткове землекористування становить щонайменше 5 га тощо.

Індивідуальній оцінці, а згодом, якщо необхідно, проведення ОВД за спрощеною процедурою підлягають, наприклад, початкове заліснення непридатними для вирубки породами деревини на територіях категорії А (територія, що особливо охороняється) на площі не менше 15 га.

Естонія. До лісових земель в Естонії відповідно до Закону про ліси¹⁶ (далі – Закон про ліси Естонії) відносяться земельні ділянки, внесені до кадастрового реєстру як земельні ділянки лісового фонду або земельні ділянки площею не менше 0,1 га з деревними рослинами висотою не менше 1,3 м та густотою рослинного покриву не менше 30 %. Закон про ліси Естонії визначає, що для забезпечення стабільного стану довкілля площа державних лісових угідь повинна становити не менше 20 % площі материкової частини Естонської Республіки.

Законом про ліси Естонії та Правилами ведення лісового господарства в Естонії детально регламентуються: види дозволеної вирубки; строки її проведення; характеристики насаджень, які дозволяють проводити рубку деревини; мінімальний обсяг базової площі та густоти верхнього шару насадження після рубки; максимальний обсяг деревини, дозволеної до вирубки протягом року; мінімальна кількість дерев (у гектарах) для природного поновлення, необхідна перед початком наступного етапу рубок; вимоги щодо захисту дерев тощо. Посадка заміни (нових дерев) при певних видах рубки визначається як додаткова умова для зрізання дерев.

Суцільна рубка здійснюється за дозволом Екологічної ради на підставі експертної оцінки охорони лісу. Рубка, що проводиться на охоронюваному природному об'єкті, здійснюється відповідно до плану управління та плану заходів з охорони та контролю.

Вирубка поодиноких дерев, що ростуть у густонаселеній місцевості, здійснюється лише на підставі дозволу місцевої влади. Умови та порядок надання дозволу встановлює місцева влада (стаття 45 Закону про охорону природи від 21 квітня 2004 р.¹⁷).

У Таллінні, наприклад, дозвіл не потрібен у випадках:

- 1) зрізання дерева діаметром до 8 см;
- 2) зрізання плодів;
- 3) зрізання частково або повністю поламаних дерев і дерев, постраждалих від грози;
- 4) якщо дерево становить небезпеку для життя або майна людей¹⁸.

Обов'язковій оцінці впливу на довкілля підлягає діяльність, що може призвести до значного впливу на нього (відповідно до § 6¹ Закону Естонії про

¹⁶ Forest Act. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/521032019004/consolide/current> (дата звернення: 21.09.2023)

¹⁷ Nature Conservation Act. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/515112018002/consolide/current> (дата звернення: 21.09.2023)

¹⁸ ECPRD Request 4119/ Incentives for carbon sinks. 2019. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/451324> (дата звернення 21.09.2023)

оцінку впливу на довкілля та систему управління довкіллям від 22 травня 2005 р.¹⁹).

До видів діяльності, що призведе до значного впливу на довкілля, віднесено: діяльність із будівництва нової осушувальної системи на лісових або водно-болотних угіддях площею понад 100 га;

вирубку земель лісового фонду площею понад 100 га;

діяльність, обов'язковість проведення ОВД якої визначається документом стратегічного планування, що є основою такої діяльності.

Попереднє прийняття рішення – розпочинати чи не розпочинати ОВД – здійснюють компетентні органи у сферах, визначених постановою Уряду²⁰. У разі ініціювання ОВД розгляд заяви про надання дозволу на діяльність призупиняється до закінчення процедури ОВД. У лісовому господарстві попередня оцінка передбачена для:

зміни цільового призначення земельної ділянки, якщо площа земельної ділянки перевищує 100 га;

першого заліснення земельної ділянки площею понад 100 га з метою зміни способу використання землі.

Швеція. Ліс відповідно до Закону про лісове господарство²¹ є національним надбанням і відновлюваним ресурсом, яким необхідно керувати таким чином, щоб він стабільно приносив хороший урожай, зберігаючи біологічне різноманіття. Лісовими землями є землі в межах прилеглої території, де дерева мають висоту понад 5 м і густоту крони понад 10 % або мають умови для досягнення цієї висоти та густоти крони без заходів зі збільшення виробництва.

Різні види вирубки лісів мають особливості регламентації і зазвичай здійснюються за дозволом компетентного органу. Щоб вирубка була дозволена, вона повинна сприяти розвитку лісів, а проріджені площі мають бути придатними для відновлення. Запас деревини після вирубки повинен бути настільки великим, щоб використовувалися лісопродуктивні можливості землі. Не можна проводити рубки омолодження до досягнення лісом певного віку. Для насаджень, де переважають хвойні породи, мінімальний дозволений вік коливається від 45 до 100 років, залежно від продуктивної здатності землі. Бук можна рубати для омолодження не раніше, ніж у 80 років, а дуб – у 90 років. Насадження, деревина яких не менше ніж наполовину складається з берези, осики або вільхи, дозволяється рубати у віці 35 років. Для широколистих лісів обов'язковою умовою вирубки є відновлення території.

До повноважень Уряду віднесено затвердження вимог до проведення вирубки, а також визначення видів діяльності, врегульованих Законом про лісове господарство, що потребують проведення ОВД.

¹⁹ Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/107032023077#para6lg4> (дата звернення: 21.09.2023)

²⁰ Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu Vastu võetud 29.08.2005, No 224. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122092020003?dbNotReadOnly=true> (дата звернення: 21.09.2023)

²¹ Skogsvårdslag (1979:429). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/skogsvardslag-1979429_sfs-1979-429/ (дата звернення: 21.09.2023)

Водночас відповідно до норм Екологічного Кодексу²² лісові землі, важливі для лісового господарства, повинні бути захищені, наскільки це можливо, від заходів, які можуть значно ускладнити раціональне лісове господарство. Використання землі та води, яке може вплинути на природну територію, може відбутися лише за умови отримання дозволу відповідно до норм Екологічного Кодексу. Його нормами також регламентуються окремі правила для певних територій Швеції, насамперед у гірських районах, прибережних районах і архіпелагах, водній акваторії та районах, що є національним міським парком.

ОВД (спеціальна екологічна оцінка) повинна бути проведена щодо діяльності або заходу, які повинні бути перевірені на допустимість. Це насамперед стосується видів діяльності та територій, визначених Екологічним Кодексом, у тому числі діяльності на природних територіях (спеціальних охоронних територіях, спеціальних природоохоронних зонах), які повинні охоронятися або охороняються відповідно до міжнародних зобов'язань, європейського права або національних регламентів щодо охорони природних територій. Крім того, уряд може видавати нормативні акти, згідно з якими певні види діяльності та заходи можуть або не повинні спричиняти значний вплив на довкілля, щодо яких проведення ОВД є обов'язковим чи здійснюється за певних умов.

Згідно з постановою Уряду про екологічну оцінку²³ до проектів, що підлягають стратегічній екологічній оцінці, відносяться: програми та проекти відновлення лісів або вирубки лісів з метою зміни землекористування; використання невикористовуваної землі або частково незайманих природних територій для інтенсивного сільського господарства. Постановою Уряду про екологічну оцінку не визначено вичерпний перелік діяльності, що підлягає ОВД, водночас визначено критерії оцінювання (характеристика діяльності, місце, тип і відмінні характеристики можливих наслідків), які необхідно брати до уваги компетентним органом при оцінюванні того, чи спричиняє діяльність або захід вплив на довкілля і чи потребує ОВД.

Варто відмітити, що шведське законодавство на сучасному етапі перебуває у процесі адаптації до норм Регламенту ЄС про вирубку лісів²⁴ задля того, щоб Швеція могла вважатися країною з низьким рівнем ризику.

Фінляндія є однією з найбільш лісистих держав в Європі. Метою лісової політики Фінляндії є забезпечення умов для сталого лісового господарства та багаторазового використання лісів таким чином, щоб діяльність була економічно вигідною та зберігала різноманітність лісової природи.

Лісовий закон²⁵, постанова Уряду про збалансоване управління та використання лісів²⁶ та низка інших нормативно-правових актів спрямовані на

²² Miljöbalk (1998:808). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808/#K6 (дата звернення: 21.09.2023)

²³ Miljöbedömningsförordning (2017:966). URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobedomningsforordning-2017966_sfs-2017-966/ (дата звернення: 21.09.2023)

²⁴ Sveriges Riksdag. Kommittédirektiv 2023:82 Anpassning av svensk rätt till EU:s avskogningsförordning. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/kommittedirektiv/anpassning-av-svensk-ratt-till-eus_hbb182/#Sammanfattning (дата звернення: 21.09.2023)

²⁵ Metsäläki. Finlex. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093> (дата звернення: 21.09.2023)

²⁶ Valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä. URL: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131308> (дата звернення: 21.09.2023)

забезпечення стійкості лісового господарства Фінляндії. На додаток до законодавства про використання лісів Фінляндії²⁷ означена сфера регулюється декількома національними стратегіями та програмами, найважливішою з яких є оновлена у 2022 році Національна лісова стратегія²⁸, яка діє до 2035 року. Програма дій щодо різноманітності лісів Південної Фінляндії METSO 2008–2025 доповнює Національну лісову стратегію з погляду цілей, пов'язаних із екологічною стійкістю. Кліматичний план для сектору землекористування 2022 року складено як частину загальної системи планування кліматичної та енергетичної політики. Завданням кліматичного плану для сектору землекористування є пошук шляхів скорочення викидів у секторі землекористування та посилення поглиначів і накопичень вуглецю в короткостроковій і довгостроковій перспективі. План розглядає, серед іншого, заходи, пов'язані з управлінням лісами, лісорозведенням, скороченням вирубки лісів, скороченням викидів із боліт і торфовищ, управлінням болотними лісами, а також скороченням викидів із сільськогосподарських угідь і посиленням поглинання вуглецю. Заходи та політика, пов'язані з лісовим сектором, також включені до інших стратегій і програм, таких як: регіональні лісові програми, національні кліматичні та енергетичні стратегії, Середньостроковий кліматичний план, Національний план адаптації до змін клімату, програми сільського розвитку.

Лісоволодіння передбачає наявність лісового плану. Умови вирощування лісів, які детально визначені законодавством, впливають на види прийнятних рубок та їх строки, вибір порід, методи лісовідновлення та взагалі ведення лісового господарства. Вирубка лісу призводить до зобов'язання поновити ліс, якщо кількість і якість дерев, що залишилися, є недостатніми для подальшого росту лісу. Якщо об'єкт рубки має особливе значення з погляду збереження різноманіття лісу, ландшафту чи багаторазового використання лісу, рубка може проводитися відповідно до особливостей об'єкта. Заходи щодо створення розсадника мають бути завершені протягом трьох років із моменту закінчення рубок, що спричинили зобов'язання.

Власник землі або суб'єкт права володіння чи іншого такого спеціального права або його уповноважена особа зобов'язані подати до компетентного органу повідомлення про лісокористування та заплановану рубку культивування, поновлення, рубку у зв'язку зі знищенням лісу та інші види рубок у лісовому масиві. Повідомлення не подається про вирубку дерев для споживання домашніх господарств, вирубку маломірних дерев, вирубку крайових смуг ліній електропередач, залізничних колій та інших видів дрібних рубок.

Якщо є обґрунтовані підстави підозрювати, що запланована, розпочата чи проведена рубка чи інший захід є порушенням законодавства про ліси, компетентний орган може тимчасово заборонити відповідний захід у необхідному обсязі за встановленою процедурою.

²⁷ Maa-ja metsätalousministeriö. Strategiat ja ohjelmat. URL: <https://mmm.fi/metsat/strategiat-ja-ohjelmat> (дата звернення: 21.09.2023)

²⁸ Maa-ja metsätalousministeriö. Kansallinen metsästrategia 2035. URL: <https://mmm.fi/kms> (дата звернення: 21.09.2023)

До проектів, які можуть мати значний вплив на довкілля і оцінюються за процедурою ОВД відповідно до Закону про порядок оцінки впливу на довкілля²⁹ відносяться: проекти зміни лісової, болотистої або водно-болотної природної території площею понад 200 га шляхом здійснення нового осушення або осушення неосушених болотистих і водно-болотних угідь, остаточного видалення дерев або відновлення території породами дерев, які не належать до природних порід Фінляндії.

Проте за рішенням компетентного органу процедура ОВД може бути застосована й до інших проектів, які ймовірно можуть спричинити значний вплив на довкілля, враховуючи характеристики та місце реалізації проекту, його наслідки. Критерії, якими при цьому має керуватися компетентний орган, визначені Законом про порядок оцінки впливу на довкілля.

Із метою заохочення приватних лісовласників до якісного та сталого управління лісами, у Фінляндії впроваджена система державної підтримки. Пряма державна підтримка фінансування лісогосподарських і лісооздоровчих робіт приватних лісових господарств становить приблизно 50 млн євро, починаючи з 1970-х років³⁰. У 2023 році 47,5 млн євро державної підтримки може бути надано для забезпечення стійкості виробництва деревини та 17,5 млн євро – для сприяння управлінню лісовою природою.

Франція. Відповідно до Екологічного кодексу Франції екологічній оцінці підлягають операції (дії) на території природних заповідників та на особливих природоохоронних територіях (Natura 2000), лісогосподарські операції з освоєння земель та розчищення, що охоплюють загальну площу, навіть фрагментарну, яка дорівнює або перевищує 25 га³¹. Проекти з розчищення для реконверсії та інша вирубка лісів з метою реконверсії земель, що охоплюють загальну площу понад 0,5 га, навіть фрагментарну, підлягають розгляду в кожному окремому випадку. Водночас Лісовий кодекс Франції передбачає прийняття стратегічних програмних документів на національному, регіональному та місцевому рівні, а також планів сталого управління лісовим господарством, відповідно до яких здійснюється розвиток лісового господарства, проведення рубок, та конкретних правил управління лісовим господарством. Таким чином, забезпечується захист і розвиток лісів, а також лісовідновлення в рамках сталого управління, збереження лісових генетичних ресурсів і біорізноманіття, сприяння боротьбі зі зміною клімату тощо³². Охорона та розвиток лісу та лісів визнаються справами загального інтересу. Цей принцип обґрунтовує наявність обмеження права власності. Там, де це не заборонено, законодавство про розчищення землі базується на процедурі адміністративного дозволу. Його метою є збереження лісів та моніторинг розвитку лісових масивів.

²⁹ Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170252#L1P5> (дата звернення: 21.09.2023)

³⁰ Maa- ja metsätalousministeriö. Metsätalouden tuet. URL: <https://mmm.fi/metsatalouden-tuet> (дата звернення: 21.09.2023)

³¹ Code de l'environnement. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074220/ 2023-09-11/ (дата звернення: 12.09.2023).

³² Code forestier. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000025244092/2023-09-11/ (дата звернення: 12.09.2023).

Німеччина. Федеральний закон про збереження лісів і розвиток лісового господарства³³ спрямований на захист лісу (через його економічні, захисні та рекреаційні функції, важливість для довкілля), забезпечення належного управління лісом у довгостроковій перспективі, сприяння розвитку лісового господарства та досягненню балансу між інтересами громадськості та власників лісів.

Ліси можуть бути розчищені та переведені в інший вид використання (конверсія) лише з дозволу компетентного органу відповідно до земельного законодавства федеральних земель. При прийнятті рішення щодо клопотання про конверсію повинні бути зважені права, обов'язки та економічні інтереси власника лісу, а також інтереси громадськості. У наданні дозволу відмовляється, якщо збереження лісу відповідає переважно суспільним інтересам, зокрема, якщо ліс має істотне значення для ефективності природного балансу, лісового виробництва або відпочинку населення.

Конверсія лісу може бути дозволена на певний період часу. При цьому повинні бути встановлені умови, що забезпечують належне заліснення земель протягом розумного періоду часу. Федеральні землі можуть додатково забороняти або обмежувати конверсію (у випадку захисних і рекреаційних лісів), а також визначати випадки, коли конверсія не потребує погодження.

Початкове заліснення потребує схвалення компетентного органу. У схваленні може бути відмовлено, якщо вимоги просторового та державного планування суперечать лісонасадженням. Федеральні землі можуть встановлювати інші правила щодо початкового заліснення.

У Німеччині забезпечується стале управління лісом у межах його цільового призначення. Федеральні землі також уповноважені регламентувати обов'язки власників лісів щодо проведення суцільної вирубки лісових ділянок та умов відновлення лісу.

За інформацією Федерального міністерства довкілля, охорони природи, ядерної безпеки та захисту споживачів³⁴, третя федеральна інвентаризація лісів показує, що за останні роки екологічний стан лісів у Німеччині розвивається позитивно. Загалом у лісах Німеччини стало більше листяних дерев, зросла кількість дерев біотопів, вікова та структурна різноманітність лісів.

Враховуючи важливість лісових екосистем і позитивний вплив сталого управління лісами та використання деревини для захисту клімату, у Німеччині створено Лісовий кліматичний фонд. Лісовий кліматичний фонд призначений для здійснення заходів, що представляють особливий федеральний інтерес. Такі заходи сприяють адаптації лісів до зміни клімату та підтримці незамінного внеску лісів, близьких до природних, багатих за структурою та видами, у забезпечення природної основи життя в довгостроковій перспективі³⁵.

³³ Gesetz zur Erhaltung des Waldes und zur Förderung der Forstwirtschaft (Bundeswaldgesetz). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/bwaldg/BJNR010370975.html> (дата звернення: 25.09.2023)

³⁴ Nationale Waldschutzpolitik. URL: <https://www.bmu.de/themen/naturschutz/waelder/nationale-waldschutzpolitik> (дата звернення: 25.09.2023)

³⁵ Ziele der Bundesregierung. URL: <https://www.waldklimafonds.de/hintergrund-und-ziele/ziele> (дата звернення: 25.09.2023)

Відповідно до Федерального закону про оцінку впливу на довкілля³⁶ ОВД підлягають такі проекти в лісовій галузі:

перше заліснення на території площею 50 га і більше;

вирубка лісу з метою переведення його в інший вид використання на площі 10 га і більше;

проекти використання пустирів або напівприродних територій для інтенсивного сільськогосподарського використання на площі 20 га і більше.

Для проектів першого заліснення на території площею від 20 га і менше 50 га, вирубки лісу з метою переведення його в інший вид використання на площі від 5 га і менше 10 га, використання пустирів або напівприродних територій для інтенсивного сільськогосподарського використання на площі від 10 га і менше 20 га компетентний орган проводить загальну попередню експертизу для визначення зобов'язань щодо ОВД.

Компетентний орган проводить попередню експертизу у два етапи для визначення зобов'язань ОВД для проектів:

першого заліснення на території площею від 2 га і менше 20 га;

вирубки лісу з метою переведення його в інший вид використання на площі від 1 га і менше 5 га;

використання пустирів або напівприродних територій для інтенсивного сільськогосподарського використання на площі від 1 га і менше 10 га.

На першому етапі експертизи компетентний орган перевіряє, чи новий проект має особливі умови відповідно до визначених критеріїв захисту, що відображають насамперед належність місця реалізації проекту до природоохоронних територій (природних і біосферних заповідників, національних парків, зон Natura 2000) та інші особливості (території з високою щільністю населення, області, де вже перевищено стандарти якості довкілля, встановлені нормативними актами ЄС тощо). Однак, якщо перевірка на першому етапі показує, що немає особливих умов, зобов'язання ОВД не виникає. Коли ж перевірка показує наявність особливих умов, компетентний орган проводить другий етап перевірки, беручи до уваги визначені критерії характеристики проекту і можливого впливу на довкілля. Зобов'язання ОВД існує, якщо, на думку компетентного органу, новий проект може мати такий вплив на довкілля. Відповідні критерії застосовуються до проектів у всіх галузях і видах діяльності.

Італія. Керівні принципи лісової політики ЄС, такі як стале управління лісами, багатофункціональна роль лісів, ефективне використання ресурсів тощо, відображені в Консолідованому законі про ліси та ланцюги поставок у лісовому господарстві³⁷. Суцільна вирубка лісів заборонена в Італії. Водночас вона допускається:

якщо передбачена планами управління лісами та за умови дотримання нормативних вимог до такої вирубки;

³⁶ Gesetz über die Umweltverträglichkeitsprüfung. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/uvpg/index.html#BJNR102050990BJNE002521360> (дата звернення: 25.09.2023)

³⁷ Decreto Legislativo 3 aprile 2018, n. 34 Testo unico in materia di foreste e filiere forestali. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2018;34~art7-com1> (дата звернення: 25.09.2023)

за дозволом на регіональному рівні з метою фітосанітарного захисту, відновлення після пожежі або з інших причин, що становлять значний і визнаний суспільний інтерес за умови, що забезпечується природне або штучне відновлення лісу.

Також допускається втручання, яке передбачає ліквідацію існуючої деревної та чагарникової рослинності, за умови отримання дозволу відповідно до положень регіональних ландшафтних планів або з метою відновлення традиційної сільськогосподарської діяльності та проведення робіт, що становлять значний суспільний інтерес.

Відповідно до Консолідованого закону про ліси та ланцюги поставок у лісовому господарстві³⁸ та Національної лісової стратегії³⁹ регіони визначають власні цілі та напрями дій у відповідній галузі. Із цією метою, враховуючи специфічні соціально-економічні, екологічні та ландшафтні потреби, а також потреби у пом'якшенні наслідків зміни клімату, регіони приймають регіональні лісгосподарські програми та забезпечують їх періодичний перегляд із урахуванням стратегій, критеріїв та індикаторів, які вони самі визначили серед тих, що містяться в Національній лісовій стратегії. Для реалізації зазначеної стратегії створено фонд у 420 млн євро⁴⁰.

Також відповідно до положень Консолідованого закону про ліси та ланцюги поставок у лісовому господарстві⁴¹ ОВД підлягають плани і проекти, які можуть мати значний вплив на ділянку або географічну територію, запропоновану як ділянка мережі Natura 2000.

Проекти зміни використання необроблених, напівприродних або природних територій для ведення на них інтенсивного сільського господарства площею понад 10 га, первинного заліснення на площі понад 20 га, вирубки лісу з метою переведення в інші види землекористування площею понад 5 га підлягають ОВД після проведення компетентним органом попередньої процедури оцінки проекту прийнятності критеріям і пороговим значенням, визначеним Міністерством довкілля та захисту суші і моря⁴².

Водночас актом Міністерства довкілля та захисту суші і моря передбачено, що воно може на запити регіонів та автономних провінцій, враховуючи їх специфічні екологічні й територіальні особливості, визначати інші відсоткові значення порогових величин певних проектів (зменшення чи збільшення) за

³⁸ Decreto Legislativo 3 aprile 2018, No 34. Testo unico in materia di foreste e filiere forestali. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2018;34~art7-com1> (дата звернення: 25.09.2023)

³⁹ D. Interm. No 677064 del 24/12/2021 - Strategia Forestale Nazionale, ai sensi dell'articolo 6, comma 1 del decreto legislativo 3 aprile 2018, No 34. Testo unico in materia di foreste e filiere forestali". URL: <https://www.politicheagricole.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/18749> (дата звернення: 25.09.2023)

⁴⁰ A policy for Italian forests: from strategy to coordinated action. URL: <https://www.isprambiente.gov.it/en/archive/news-and-other-events/ispra-news/2022/06/a-policy-for-italian-forests-from-strategy-to-coordinated-action>(дата звернення: 25.09.2023)

⁴¹ Decreto Legislativo 3 aprile 2006, No 152. Norme in materia ambientale. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2006-04-14&atto.codiceRedazionale=006G0171&atto.articolo.numero=0&atto.articolo.sottoArticolo=1&atto.articolo.sottoArticolo=10&qId=695cc280-7826-4fff-be73-a8544728eb74&tabID=0.1530592593217639&title=lbl.detttaglioAtto&generaTabId=true> (дата звернення: 25.09.2023)

⁴² Decreto 30 marzo 2015. Ministero Dell'ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare. URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2015/04/11/15A02720/sg>

наявності спеціальних регіональних правил, які в рамках процедури авторизації проекту прийнятності критеріям ОВД гарантують більш обмежувальні рівні захисту довкілля, ніж ті, що встановлені Європейським Союзом та національними правилами.

Іспанія (із 27,5 млн га лісів) є другою країною після Швеції з найбільшою площею лісів в Європі, майже вдвічі більшою, ніж у Франції, і майже втричі більшою, ніж у Німеччині.

У Законі про лісове господарство⁴³ (далі – Закон) закріплено питання: сталого управління лісами, а також сприяння розвитку лісового господарства та пов'язаних із ним економічних секторів; збереження, поліпшення та відновлення біорізноманіття лісових екосистем і видів; інтеграції в політику лісового господарства Іспанії цілей міжнародних заходів щодо захисту довкілля, особливо з питань опустелювання, зміни клімату та біорізноманіття; адаптації лісів до змін клімату, сприяння управлінню, спрямованому на підвищення стійкості лісів до них, тощо.

Власники лісів несуть першу та безпосередню відповідальність за їх стале управління. Щоб гарантувати таке управління, Закон сприяє управлінню лісами за допомогою планування. Законом передбачено необхідність розробки Стратегії лісового господарства Іспанії, Плану лісового господарства Іспанії, Національного плану першочергових заходів щодо гідрологічного відновлення лісів, Національної програми дій проти опустелювання, планів управління лісовими ресурсами як інструментів регіонального лісового планування. Автономні громади (провінції) уповноважені розробляти плани управління лісовими ресурсами, в яких, серед іншого, визначаються необхідні заходи для досягнення цілей, встановлених у плані, включаючи приписи щодо ведення лісового господарства, положення щодо заліснення, гідрологічного відновлення лісів, нецільового використання лісів, запобігання та гасіння пожеж, запобігання та боротьби зі шкідниками, регулювання рекреаційного використання та управління лісами, мисливства, рибальства тощо. Підготовка цих планів включає консультації з місцевими органами, приватними власниками лісів, іншими законними користувачами та зацікавленими сторонами, а також процедури інформування громадськості. Впровадження проектів та планів ведення лісового господарства або інших еквівалентних інструментів управління у приватних і державних лісах заохочується. Обмеження, встановлені планами управління захисними лісами, що знаходяться у приватному управлінні, можуть бути економічно компенсовані їх власникам. Діяльність, пов'язана зі сталим веденням лісового господарства, може економічно стимулюватися на умовах, визначених Законом.

Збереження лісів також посилюється шляхом встановлення обмежувальних умов для зміни лісокористування у спосіб, що спричиняє втрату функцій лісу незалежно від його форми власності чи правового режиму. Наприклад, забороняється зміна лісокористування вигорілих земель принаймні 30 років.

⁴³ Ley 43/2003, de 21 de noviembre, de Montes. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2003-21339> (дата звернення: 25.09.2023)

Стосовно вирубки лісів – за наявності проекту управління, плану ведення лісового господарства або іншого еквівалентного інструменту управління – власник лісу повинен надіслати декларацію про рубку до компетентного органу автономної громади для відповідної перевірки. За відсутності необхідних інструментів управління у власника, проведення вирубки потребує попереднього адміністративного дозволу, за винятком короткочасної експлуатації деревини або рубок для домашнього господарства, де передбачено інформування компетентного органу. Відповідні норми повинні застосовуватися без шкоди приписам Закону про екологічну оцінку⁴⁴, згідно з яким обов'язковій процедурі ОВД підлягають проекти:

перетворення необроблених територій або природних чи напівприродних територій для сільськогосподарського використання на площі понад 50 га;

заплановані на охоронюваних територіях мережі Natura 2000, на охоронюваних природних територіях, на водно-болотних угіддях міжнародного значення (Ramsar), на природних територіях зі Списку всесвітньої спадщини, на охоронюваних територіях або зонах Конвенцій про охорону морського середовища Північно-Східної Атлантики (OSPAR) або для захисту морського середовища та прибережного регіону Середземного моря (ZEPIM) і в основних районах біосферних заповідників ЮНЕСКО;

першого перетворення необроблених територій або природних чи напівприродних територій для сільськогосподарського використання на площі понад 10 га;

відновлення лісів місцевими видами або зі зміною типу функціональності чи використання землі на площах понад 10 га;

вирубки лісової рослинності для зміни цільового призначення або використання земель на площі понад 10 га.

Спрощеній ОВД за рішенням компетентного органу підлягають у кожному конкретному випадку відповідні проекти відновлення лісів, вирубки лісової рослинності та перетворення необроблених територій або природних чи напівприродних територій для сільськогосподарського використання з нижчими показниками.

Висновки. Порівняльний аналіз правового регулювання проведення оцінки впливу на довкілля проектів у лісовій галузі в окремих державах-членах ЄС свідчить про наявність індивідуального підходу держав у межах дискреційних повноважень, визначених Директивою.

Водночас властивим для більшості держав є:

визначення спеціальним законом про оцінку впливу на довкілля чи підзаконним актом переліку типів та порогових показників проектів у лісовій галузі, що можуть мати негативний вплив на довкілля і потребують ОВД, що не позбавляє компетентні органи на національному чи регіональному рівні права коригувати відповідні порогові показники, а подекуди – навіть типи проектів;

визначення обов'язковості ОВД для проектів або планів, які можуть значно вплинути на природні цінності природоохоронних територій, які охороняються

⁴⁴ Ley 21/2013, de 9 de diciembre, de evaluación ambiental. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2013-12913> (дата звернення: 25.09.2023)

відповідно до міжнародних зобов'язань, права ЄС або національних регламентів щодо охорони природних територій, а також програм і проектів за межами територій Natura 2000, якщо вони матимуть значні несприятливі наслідки;

можливість визначення документом стратегічного планування, який є основою певного виду діяльності в лісовому господарстві, обов'язковості проведення ОВД для окремих державних і приватних проектів такої діяльності;

надання повноважень компетентному органу держави здійснювати попередню оцінку певних проектів у лісовій галузі із більшими, ніж унормовані пороговими значеннями в кожному конкретному випадку на прийнятність визначеним законодавством критеріям для прийняття рішення про необхідність проведення ОВД.

Оскільки управління, збереження та сталий розвиток усіх типів лісів є фундаментальним для економічного та соціального розвитку, захисту довкілля та системи життєзабезпечення на планеті, питання боротьби зі знищенням і деградацією лісів, контрольованої вирубки лісів, сталого управління лісами є актуальними на сьогоднішній день як для міжнародного і європейського законодавства, так і для національного законодавства держав-членів ЄС. Це є також актуальним у контексті впровадження комплексу заходів, необхідних для скорочення викидів парникових газів і дотримання зобов'язань ЄС у рамках Європейської зеленої угоди, а також Паризької угоди.

Саме тому державами застосовується комплексний системний підхід до правового регулювання лісової галузі, який включає ухвалення концепцій сталого розвитку управління лісами, що охоплюють такі питання, як:

необхідність планування лісового господарства на національному, регіональному рівні окремо та як частини загальної системи планування кліматичної та енергетичної політики;

стимулювання застосування інструментів індивідуального планування управління лісами їх власниками;

визначення критеріїв та індикаторів стійкості лісів, їх оцінка та моніторинг відповідно до критеріїв, встановлених у міжнародних резолюціях і конвенціях;

унормування: видів дозволеної вирубки, строків її проведення, характеристики насаджень, які дозволяють проводити рубку деревини в насадженнях, мінімальної межі базової площі та густоту культури верхнього шару насадження після рубки; максимальних обсягів деревини протягом року, дозволеної для вирубки; мінімальної кількості дерев для забезпечення природного відновлення, необхідного перед початком наступного етапу рубок; вимог щодо захисту дерев, які залишаються рости, тощо;

інші інструменти, що забезпечують сприяння сталому управлінню лісами через систему економічних та інших стимулів для екологічних зовнішніх ефектів.

Такий підхід, на нашу думку, забезпечує прогнозовану оцінку можливого негативного впливу на довкілля загальних тенденцій зменшення площі лісів у розрізі регіональних особливостей і функціональних характеристик окремих територій у стратегічних документах. Вплив на довкілля проектів у лісовій галузі враховується на ранній стадії процесів планування, на етапі підготовки нормативно-правових актів, лісових стратегій, регіональних програмних

документів тощо, що підлягають стратегічній екологічній оцінці, що, своєю чергою, усуває необхідність обов'язкових процедур ОВД для окремих таких державних і приватних проектів. Щодо інших проектів, які прогнозовано можуть мати негативний вплив на довкілля, проведення ОВД зазвичай визначається за результатом попередньої оцінки на відповідність визначеним критеріям у кожному конкретному випадку.

За останні десятиліття, як наслідок відповідних процесів при загальній тенденції зменшення площі лісів у світі, в Європі спостерігається збільшення площі лісів завдяки лісонасадженню та природному відновленню і розширенню лісів.

Проте, необхідно звернути увагу, що в Регламенті ЄС про вирубку лісів підкреслено, що поточне знищення, деградація та перетворення світових лісів і природних екосистем, а також порушення прав людини значною мірою пов'язані з розширенням сільськогосподарського виробництва, зокрема шляхом перетворення лісів на сільськогосподарські землі. Розширення сільського господарства спричиняє майже 90 % глобального знищення лісів, причому більше половини втрат лісів відбувається через перетворення лісів на орні землі, тоді як випас худоби є причиною майже 40 % втрат лісів. Значна частина поточної вирубки лісів є законною відповідно до законодавства держави виробництва. У звіті Forest Policy Trade and Finance Initiative, опублікованому у травні 2021 року, зазначено, що з 2013 по 2019 роки близько 30 % вирубки лісів, призначеної для комерційного сільського господарства у тропічних державах, було законним. Ці дані, як правило, властиві державам зі слабким управлінням.

Згідно з вимогами Регламенту ЄС про вирубку лісів розміщення продукції (деревини та виробів із деревини) на ринку в короткостроковій перспективі вимагатиме, щоб не було вирубки лісів або погіршення стану лісів відповідно до національних нормативних актів, що регулюють виробничий ланцюжок вироблення відповідної продукції.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений чи перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

При підготовці матеріалів використано інформацію із бази ECPRD. Відповідні матеріали не призначені для користування у власних наукових дослідженнях.

